

Lietuvos Respublikos terminų bankas: 10 metų po įstatymo priėmimo

ALVYDAS UMBRASAS

Lietuvių kalbos institutas

ESMINIAI ŽODŽIAI: Lietuvos Respublikos terminų bankas, terminų tvarkyba, terminų bazė, teisės aktų terminai

Prieš 10 metų pirmą kartą lietuvių terminologijos istorijoje terminų tvarkyba buvo reglamentuota įstatymu – 2013 m. gale minime Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo dešimtmetį. Remiantis šiuo įstatymu kuriamas Lietuvos Respublikos terminų bankas suinteresuotai visuomenei dabar yra jau gana gerai žinomas terminų šaltinis. Juo naudojasi Lietuvos teisės aktų rengėjai, vertėjai, redaktoriai ir kiti asmenys, kuriems rūpi terminija ar dėl jos kyla klausimų. Straipsnyje apžvelgiama Terminų banko koncepcija, teisinė bazė, nagrinėjama jo sandara, turinys, užklausų statistika ir kt. Daugiausia dėmesio skiriama aprobuotiems terminams.

Pradėkime nuo žvilgsnio į praeitį. Idėjai kurti Lietuvoje elektroninę įvairių sričių terminų bazę metų yra maždaug tiek pat, kiek ir atkurtai nepriklausomai Lietuvai, o gal net ir kiek daugiau. Valentino Černiausko, buvusio Matematikos ir informatikos instituto Mokslinių tyrimų automatizavimo laboratorijos vadovo, teigimu (Urnėžiūtė 2002: 21), dar Sąjūdžio laikais apie elektroninės terminų duomenų bazės reikalingumą prakalbo tuometinis Lietuvių kalbos ir literatūros instituto direktoriaus pavaduotojas Aleksandras Vanagas. Matematikos ir informatikos institutas su Lietuvių kalbos instituto terminologais tokio darbo klausimus rimčiau ėmė svarstyti 1992 metais, o realių darbų imtasi 1995-aisiais. Tuo metu Lietuvių kalbos instituto taryboje buvo apsvarstytos terminų bazės kūrimo gairės, o Matematikos ir informatikos institutas, remiamas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, ėmėsi jų įgyvendinimo. Dėl įvairių priežasčių – techninių problemų ir, matyt, neracionalių sprendimų, pasirinktos į akademines reikmes orientuotos gana sudėtingos bazės sandaros su įvairiomis

paieškos galimybėmis – tas darbas užsitęsė. Nors vietiniame Matematikos ir informatikos instituto kompiuterių tinkle duomenimis galima buvo naudotis dar anksčiau, maždaug prieš dešimtmetį visi suinteresuoti internetu vartotojai gavo galimybę prisijungti prie šio instituto terminų duomenų bazės, paprastai vadinamos *Terminyno*¹ vardu. Į šią bazę buvo dedami atrinkti geriausi įvairių sričių terminų žodynai, išleisti 1965–2003 metais (iš viso 27, sąrašas yra bazės interneto svetainėje).

Dar prieš *Terminyno* paskelbimą internete atsižvelgiant į artėjantį Lietuvos įstojimą į Europos Sąjungą ir su tuo susijusius terminologijos iššūkius Valstybinės lietuvių kalbos komisijos iniciatyva pradėta kurti kitokio – valstybės administracinėms reikmėms skirta – terminų banko koncepcija. Šią Kalbos komisijos idėją Seimo Europos reikalų komitetas pasiūlė įgyvendinti įstatymu. Jo projektą rengė minėto komiteto pirmininko Vytenio Povilo Andriukaičio vadovaujama darbo grupė, sudaryta iš Seimo, Kalbos komisijos, Vertimo, dokumentacijos ir informacijos centro, Teisingumo ministerijos, Statistikos departamento, Lietuvos standartizacijos departamento, Lietuvos istorijos instituto, Lietuvių kalbos instituto atstovų (Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2003 m. birželio 18 d. sprendimas Nr. 1576 „Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo projektui parengti sudarymo“). Po svarstymų ir diskusijų 2003 m. gruodžio 23 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymas (Žin., 2004, Nr. 7-129), o netrukus (2004 m. vasario 2 d.) Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimu Nr. N-1 (90) buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos terminų banko metodika (Žin., 2004, Nr. 26-842). Iš karto Seimo kanceliarijos Informacijos technologijų departamente buvo pradėta kurti informacinė sistema ir 2004 m. gale darbas buvo baigtas, į sistemą pradėta vesti terminus. 2005 m. sausio 26 d. Seime organizuotas Terminų banko informacinės sistemos pristatymas (tuo metu bazėje buvo tik apie 100 terminų straipsnių).

Kaip pasakyta metodikoje, Terminų banko paskirtis yra užtikrinti nuoseklų sunormintų lietuvių kalbos terminų vartojimą, ypač Lietuvos Respublikos teisės aktuose, ir sukurti bendrą įvairių valstybės institucijų informacinę sistemą, prie kurios galėtų prisijungti ir duomenis teikti įvairūs asmenys, kuria galėtų laisvai naudotis ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje dirbantys įvairių sričių specialistai.

¹ Svetainės, iš kurios reikia parsisiųsti reikiamą programinę įrangą, leidžiančią prisijungti prie duomenų bazės, adresas – www.terminynas.lt. Apie bazės kūrimą, jos sandarą žr. Meškauskienė 2005; Andžius, Dągienė, Meškauskienė 2005.

Taigi Terminų bankas kuriamas pirmiausia kaip bendra valstybės institucijų informacinė sistema (apie jos koncepciją dar žr. Ivanauskienė 2005, 2008). Vadovaudamosi Terminų banko įstatymu ir jo įgyvendinamaisiais teisės aktais (sąrašą žr. straipsnio gale) savo prižiūrimų sričių terminiją čia įgalios kaupti ir tvarkyti ministerijos, Vyriausybės įstaigos ir kitos valstybės institucijos. Tuo tikslu jose buvo sudarytos terminijos komisijos. Iš pradžių komisijos daugiausia buvo atsakingos už galiojančių teisės aktų terminijos inventorizavimą, tvarkymą ir teikimą Terminų bankui, vėliau dėmesys sutelktas į rengiamų teisės aktų projektų terminų derinimą su Kalbos komisija ir traukimą į Terminų banką. Jau išibėgėjus Terminų banko kūrimui (2008 m.) buvo papildyti teisės aktai ir susikurti terminijos komisijos taip pat buvo įgalios valstybės mokslinių tyrimų įstaigos, taip pat rekomenduota jas susikurti ir universitetams (tiesa, nors ir radosi mokslininkų terminijos komisijų, tiesioginio jų indėlio į Terminų banką kol kas dar beveik nematyti; galbūt sutrukdyti galėjo mokslo institucijų struktūrinės reformos).

Terminų banku laisvai ir nemokamai internete (<http://terminai.vlkk.lt>) gali naudotis bet kuris neregistruojamas vartotojas. Jam pateikiama kalbiškai ir dalykiškai įvertinta medžiaga. Taip pat veikia vidinė informacinė sistema, prie kurios su slaptažodžiais internetu (kitu adresu) jungiasi registruotieji vartotojai, teikiantys terminus bankui (pirmiausia tai – institucijų terminijos komisijų nariai). Jie patys veda terminus į sistemą, susidaro savo terminų straipsnių rinkinius, kurie iš pradžių nėra prieinami niekam kitam, išskyrus rinkinio sudarytoją (tai dažniausiai vienos institucijos terminijos komisijos nariai, nors gali būti ir individualus terminų teikėjas). Taip institucijoms sudaroma galimybė turėti savo terminų duomenų bazes.

Terminų banke labai svarbi terminų straipsnių ir jų rinkinių duomenų kategorija yra statusas. Jis parodo, kokia tam tikru metu yra terminų straipsnių rinkinio rengimo stadija; nuo statuso priklauso, kam duomenys yra prieinami. Duomenų perdavimas vyksta keičiant statusą. Yra iš anksto nustatytas galimų pasirinkti statusų sąrašas ir jų eilė. Galutiniai suteikiami statusai rodo termino tinkamumą (neteiktinas, teiktinas, aprobuotas²). Neregistruotiems vartotojams viešame banke matomi tik šiuos ga-

² Atkreiptinas dėmesys, kad statusas *aprobuotas* suteikiamas tik terminologiškai kokybiškiems terminams, kurie vartojami ar teikiami vartoti teisės aktuose. Kiti kalbiškai taisyklingi ir terminologijos principus atitinkantys terminai gauna statusą *teiktinas*.

lutinius statusus turintys terminai. Kai vyksta ekspertizė, svarstymai, terminai jau būna banke, bet visi vartotojai juos pamato tik po aprobavimo.

Visi terminai klasifikuojami pagal sritis ir posričius (sudarytas hierarchinis sąrašas). Nepriskirtas kuriai nors sričiai terminas negali būti įvestas į banką. Sričių sąrašas buvo sudaromas pagal Europos žodyno *Eurovoc* struktūrą, tačiau jos nebuvo laikomasi griežtai. Derinta prie Lietuvos realijų – į sąrašą įtrauktos valstybės institucijų, kuriose įsteigtos terminijos komisijos, kuruojamos sritys. Sąrašas nėra baigtinis – esant reikalui pildomas.

Svarbiausi termino straipsnio elementai, be paties lietuviško termino, yra sritis, apibrėžtis, atitikmenys kitomis kalbomis, šaltinis ir statusas. Galima pateikti ir kitų duomenų, pavyzdžiui, nurodyti santrumpą, trumpąją formą, duoti pavyzdžių, įdėti aprašomą dalyką vaizduojančių paveikslėlių, interneto nuorodų. Apie šių duomenų reikalingumą sprendžia rengėjas. Taip pat yra galimybė susieti terminų straipsnius (pvz., siauresnį ir platesnį terminus, antonimus ar kitais ryšiais susijusius terminus).

Terminų banko duomenų svarstymo ir aprobavimo etapai yra panašūs į jau nusistovėjusius terminų žodynų vertinimo etapus. Skirtumas tik tas, kad kuriant Terminų banką labiau išnaudojamos informacinių technologijų teikiamos terminų tvarkybos galimybės – terminų straipsnių rengėjų, ekspertų, Terminologijos pakomisės ar Terminų banko duomenų tvarkytojo (t. y. Kalbos komisijos sekretoriato) pastabos įrašomos į Terminų banko sistemą ir išsaugomos. Jas gali matyti registruotieji vartotojai pagal jiems suteiktas teises. Prireikus pačioje sistemoje sudaroma diskusijos galimybė. Be to, aprobuoti rengiamų terminų straipsnių svarstymas Terminologijos pakomisėje palyginti su terminų žodynų svarstymu yra detalesnis. Terminų žodynai svarstomi kaip visuma, daugiausia dėmesio kreipiant į recenzentų pastebėtus trūkumus, o aprobuojami Terminų banko terminų straipsnių rinkiniai svarstomi pastraipsniui, nagrinėjant kiekvieną terminą ir jo apibrėžtį. Dėl to šių terminų straipsnių svarstymas yra palyginti lėtas – per vieną dažniausiai 3 valandų trukmės posėdį aptariama tik keliasdešimt (apie 30–60) terminų straipsnių. Net ir turėdama palyginti nedideles pajėgas, kasmet Terminologijos pakomisė surengia apie 40 posėdžių, kurių didžioji dalis būna skirta Terminų banko klausimams.

Terminų bankas – tai ne tik teisės aktų terminija. Šiuo metu jame sukauptų terminų straipsnių skaičius jau viršija 210 tūkstančių. Siekiama, kad tai būtų kiek galima universalesnis terminų šaltinis. Didžiąją jo dalį sudaro terminų žodynų duomenys. Iš viso į Terminų banką jau įkelti 36

įvairių sričių terminų žodynai (sąrašą galima rasti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto svetainėje www.vlkk.lt; jų duomenis sustruktūrinio ir Terminų bankui pritaikė dabar jau panaikinta Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos instituto Informatikos metodologijos skyriaus Kompiuterinės lingvistikos grupė). Dauguma jų yra aiškinamieji verčiamieji. Dabar skatinamas būtent tokių žodynų rengimas. Verčiamųjų terminų žodynų vengta, nes nesant apibrėžčių dažnai sunku įvertinti termino tinkamumą. Taip pat į Terminų banką dedami Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijose skelbiami terminai – jų yra apie 10 tūkstančių. Tai daugiausia augalų vardai. Planuojama Terminų banke skelbti ir Kalbos komisijos įvertintų Lietuvos terminų standartų terminus.

Gausėjant Terminų banko duomenims gausėja ir Terminų banko vartotojų. Šaltinis tampa vis labiau žinomas, juo vis dažniau remiamasi. Pirmaisiais Terminų banko gyvavimo metais sistemoje užfiksuota vos per 32 tūkstančius vartotojų užklausų³. Vėliau kasmet užklausų skaičius sparčiai didėjo. 2012 m. jų užfiksuota jau apie 700 tūkstančių (žr. 1 lentelę). Bendras užklausų skaičius 2013 m. vasario mėnesį pasiekė 3 milijonus. Įdomumo dėlei galima žvilgtelėti ir į 2012 m. užklausų skaičių pagal mėnesius (žr. 2 lentelę). Kaip matyti, daugiausia užklausų buvo rudenį. Kaip ir galima tikėtis, naudojimasis Terminų banku vasarą kiek sumažėja, bet išlieka gana intensyvus.

Išnagrinėjus 2012 m. Terminų banko užklausų duomenis matyti keletas polinkių. Žiūrint pagal tai, kokios kalbos žodžių ieškoma, matyti, kad pirmauja anglų kalba (žr. 3 lentelę). Šios kalbos užklausų skaičius šiek tiek lenkia lietuviškų žodžių užklausa – atitinkamai yra apie 48 % ir 43 % užklausų. Kartu matyti, kad kitų kalbų terminų ieškoma gerokai mažiau. Daugiakalbiuose terminų žodynuose dažnai esančios prancūzų ir vokiečių kalbos visiškai pralaimi anglų kalbai (pirmos ir antros atitinkamai yra apie 3 % ir 2 % užklausų), o daugelio vis dar mokama rusų kalba užklausų dažnumu perpus nusileido lotynų kalbai (pagal šią kalbą gali būti ieškoma augalų ir gyvūnų vardų, anatomijos ir pan. terminų). Rusų kalbos užklausų skaičius nesiekia nė 1 %. Terminų banko šaltiniuose kitos kalbos retos, jų žodžių ieškoma taip pat labai retai. Tai, kad lietuviškų terminų atitikmenų ieškoma dažniau nei lietuviškų terminų, neturėtų stebinti – tikėtina, kad Terminų banku dažnai naudojasi vertėjai ar kiti asmenys, kuriems

³ Dėkoju užklausų duomenis pateikusiam Seimo kanceliarijos Informacijos technologijų ir telekomunikacijų departamento darbuotojui Vytautui Kirnai.

aktualus vertimas. Nepaisant to, kad anglišku žodžių užklauskos vyrauja, į 2012 m. dažniausiai ieškotų žodžių dešimtuką įeina tik vienintelis angliškas žodis *input* (žr. 4 lentelę). Dažniausiai ieškota žodžių *informacija* ir *duomenys* (atitinkamai 909 ir 707 kartai).

1 lentelė. Terminų banko užklausų skaičius pagal metus

2005 m.	32 487	2008 m.	233 940	2011 m.	601 803
2006 m.	59 386	2009 m.	521 984	2012 m.	699 791
2007 m.	143 287	2010 m.	581 513		

2 lentelė. 2012 m. Terminų banko užklausų skaičius pagal mėnesius

Sausis	55 739	Gegužė	62 747	Rugsėjis	57 971
Vasaris	59 877	Birželis	57 275	Spalis	71 340
Kovas	64 654	Liepa	45 714	Lapkritis	73 270
Balandis	54 926	Rugpjūtis	42 500	Gruodis	53 778

3 lentelė. 2012 m. Terminų banko užklausų skaičius pagal kalbas

Anglų	337 670	Lotynų	10 741	Portugalų	488
Lietuvių	298 619	Rusų	5 283	Lenkų	66
Prancūzų	23 172	Ispanų	5 254	Latvių	40
Vokiečių	15 730	Italų	2 728		

4 lentelė. 2012 m. Terminų banke dažniausiai ieškoti žodžiai (užklausų skaičius)

informacija	909	įrenginys	177	input	147
duomenys	707	įmonė	156	duomuo	142
žinios	498	paskola	155		
lizingas	226	failas	148		

Paieškos sistema leidžia ieškoti ne tik terminų, jų sinonimų ar atitikmenų laukuose, bet ir kitose termino straipsnio dalyse. Vartotojai šia galimybe naudojami retai – 2012 m. kitose termino straipsnio dalyse (jos

apima apibrėžtis, šaltinių pavadinimus) ieškota 7 905 kartus, tai sudaro tik maždaug 1 % visų užklausų. Sistema taip pat leidžia ieškoti terminų pagal sritį (ją pasirinkti, pavyzdžiui, gali būti patogu tada, kai gaunamas per gausus paieškos rezultatas), tačiau vartotojai dažniausiai pageidauja matyti visų sričių terminus. Sritis buvo nurodyta tik 11 482 (mažiau nei 2 %) užklausoje. Jei sritis pasirenkama, dažniausiai tai būna *švietimas ir mokslas*. Pasirinkimą, matyt, galima paaiškinti tuo, kad į šią sritį Terminų banke dažniausiai dedami įvairūs terminų žodynai. Pagal statusą užklausoje terminai taip pat atskiriami retai (tik aprobuotų terminų ieškota 4 814 kartų, teiktinų – 1 891, neteiktinų – 431; visos šios užklaustos tesudaro 1 %), dažniausiai statusas nenurodomas. Greičiausiai arba norima matyti kuo įvairesnius duomenis, arba stengiamasi sugaišti kuo mažiau laiko renkantis parametrus. Beje, dažniausiai (64 % 2012 m. užklausų) į paieškos lauką įvedama daugiau nei 9 raidės. 8 ir 9 raidžių užklaustos kartu sudaro 15 %, o toliau kuo mažiau raidžių, tuo užklaustos retesnės. Įdomu tai, kad apie 56 % nagrinėjamų metų užklausų yra su nuostata nerodyti kirčiuotų raidžių. Galima to priežastis – kai kurios interneto naršyklės kirčiuotas raides rodo netinkamai (sistema pritaikyta *Internet Explorer* naršyklei, naudojantiems kitas naršyklės rekomenduotina įsidiesti *Palemono* šriftą). Tikėtina, kad nekirčiuotus terminus dažnai pageidauja matyti Europos Sąjungos institucijų darbuotojai, nes dėl griežtų saugumo reikalavimų jiems sunku įsidiesti papildomų šriftų. Gali būti ir kitų priežasčių – nekirčiuotus žodžius lengviau skaityti, patogiau nusikopijuoti. Apskritai galima daryti prielaidą, kad įsigalėjusi nuostata, jog terminų žodynų lietuviški terminai turi būti sukirčiuoti, daugeliui žodynų skaitytojų nėra labai svarbi, nors tai ir padidina žodyno terminografinę vertę.

5 lentelė. Institucijų pateiktų aprobuotų terminų straipsnių skaičius

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija	2 907
Lietuvos Respublikos finansų ministerija	1 235
Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija	953
Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos	454
Policijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos	342
Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija	316

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija	290
Lietuvos Respublikos valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba	289
Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija	259
Lietuvos Respublikos energetikos ministerija	252
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija	248
Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija	244
Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija	194
Lietuvos Respublikos Seimas	141
Lietuvos bankas	110
Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės	106
Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos	90
Lietuvos Respublikos kultūros ministerija	74
Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija	73
Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba	66
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija	54
Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija	53
Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija	50
Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija	47
Valstybinė atominės energetikos saugos inspekcija	41
Lietuvos radijo ir televizijos komisija	40
Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba	23
Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos	21
Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos	18
Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba	17
Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija	17
Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės	15
Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos	10
Ministro Pirmininko tarnyba	6
Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės	1

Kadangi Terminų banko kūrimo pirminis ir svarbiausias tikslas yra teisės aktų terminijos tvarkyba, tikslinga atskirai žvilgtelėti į statusą *aprobuotas* turinčius terminus (kaip minėta, šis statusas suteikiamas tik teisės aktų terminams). 2013 m. rugsėjį tokių terminų straipsnių banke iš viso buvo 9 056. Terminologijos pakomisės apsvaistytų terminų straipsnių skaičius iš tiesų yra didesnis, nes dalis terminų straipsnių nebuvo grąžinti pataisyti pagal pastabas arba buvo pataisyti nepakankamai, todėl nuspręsta jų neteikti aprobuoti. Šiuos terminus pateikė 35 institucijos. Pirmasis Terminų bankui pateiktas terminų straipsnių rinkinys Terminologijos pakomisės buvo apsvaistytas praėjus beveik metams po Terminų banko įstatymo priėmimo (2004 m. lapkričio 18 d.). Pirmoji terminų teikėja buvo Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba. Dalis institucijų yra pateikusios tik po vieną ar kelis terminų straipsnių rinkinius, dalis dirba gerokai daugiau (žr. 5 lentelę). Nuo pat Terminų banko kūrimo pradžios aktyviausiai dirba Žemės ūkio ministerijos terminijos komisija, jos pateiktų aprobuotų terminų straipsnių skaičius sparčiai artėja prie 3 000. Taip pat aktyviai dirba Finansų ir Aplinkos ministerijų terminijos komisijos (pirmosios terminų yra apie 1 200, antrosios – apie 1 000). Taigi didelė dalis aprobuotų terminų yra iš žemės ūkio, finansų ir aplinkos sričių. Terminų banke plati Žemės ūkio ministerijos kuriojama sritis yra žemės ūkis, žuvininkystė ir maistas, į ją įeina žemės tvarkymo, žemės reformos, žemės ūkio ekonomikos, žemės ūkio politikos, taip pat maisto, pašarų gamybos ir prekybos, žemdirbystės, augalininkystės, gyvulininkystės, paukštininkystės, žuvininkystės ir kiti terminai (a). Finansų ministerija teikia audito, biudžeto, buhalterinės apskaitos ir finansinės atskaitomybės, draudimo, finansų ir fiskalinės politikos, mokesčių, finansinės paramos administravimo ir kontrolės, turto vertinimo terminus, taip pat vertybinių popierių, finansinių priemonių, kolektyvinio investavimo subjektų ir pan. terminus (b). Aplinkos ministerija rūpinasi aplinkos apsaugos, poveikio aplinkai vertinimo, gamtos išteklių, miškų ūkio, želdynų, geologijos, hidrometeorologijos, teritorijų planavimo, statybos ir pan. terminais (c). Aprobuoti, pavyzdžiui, tokie šių institucijų pateikti terminai:

a) *aliejinių ir pluoštinių augalų populiacijų genetinė erozija, alyvuogininkystės organizacijos, aromatizuota degtinė, bakterinės trąšos, bičių genetinė linija, bio-etanolio gamybos įmonė, bulvių krakmolo kvotos dalis, defektinis mėginys, dehidratuotos vaisių sultys, diendaržis, dirgiklio ribinis slenkstis, genealoginė ūkininių gyvūnų linija, graužikų kontrolė, grūdų šiukšlinės priemonės, į Europos Bendriją įvežamų ekologiškų produktų patikrinimo sertifikatas, išrūgų sviestas, jaunojo ūkininko įsikūrimas, juslinių savybių vertintojas ekspertas, kazeinatas,*

konditerijos pramonės atliekos, kontrolinis mišrusis žemės sklypas, kooperatyvas, labai silpnas alus, licencijuoto sandėlio registro knyga, marmeladas, mikroorganizmo invazija, miško grybų mišinys, natūrali pieva, pagal tarifinę kvotą importuotos užšaldytos galvijienos gaminių partija, pakaitinis avinukas, paršiavimosi gardas, plunksnų miltai, poskonis, pramoninis inulino sirupas, remiama bandomoji integruota strategija, ristūnas, ruginės pamalos, šalutinių gyvūninių produktų šalinimas, savaeigis kombainas, sėklų kamuolėliai, skiepūglis, skystojo mėšlo recirkuliacija, somatinės ląstelės, specialios technologijos vaisių ir (ar) uogų vynas, speltų kepinys, šviežia paukštiena, šviežių vaisių ir daržovių tiekimas rinkai, trigubasis hibridas, tuščiasis pašaro ėminys, uždaroji akvakultūros sistema, veislinis grynis, vyno rėmimo programa, žarnyno lazdelės titras, žemės ūkio bendrovės pajininkas, žuvivaisa, žuvų išteklių naudotojas;

b) atestuotų auditorių ir audito įmonių viešojo priežiūra, atidėjinys, atvirkštinis atpirkimo sandoris, banderolė, bendrovės filialas, biologinis turtas, biudžetinė drausmė, buhalterių profesionalų etikos kodeksas, deklaruotų tinkamų finansuoti išlaidų darymo klaidų dažnis, didelė draudimo rizika, dotacija įmonei, finansinė krizė, finansinio poveikio neturintis pažeidimas, finansų inžinerijos priemonė, fiskalinis agentas, funkcinė asignavimų klasifikacija, ilgalaikė antiinfliacinė biudžeto politika, išeitinė išmoka darbuotojui, įsigijimo ar pasigaminimo savikaina, įsipareigojimai investuotojui, ypatingosios turto vertės metodas, kontroliuojančiojo fondo valdytojas, Lietuvos Respublikos vyriausybės vertybinio popieriaus atkarpos laikotarpis, lygiavertis finansinis užstatas, masinis turto vertinimas, naudingo tarnavimo laikas, netiesioginis lemiamas poveikis įmonei, panauda, paraiška finansuoti iš Europos Sąjungos fondų lėšų bendrai finansuojamą projektą, pasirinkimo sandorio premija, patronuojamoji įmonė, patronuojančioji įmonė, pinigų perlaida, prekės ar paslaugos rinkos kaina, priežiūra po vidaus audito, priklausoma draudimo ar perdraudimo įmonė, struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis, subsidijų programos parprojektis, tiesioginis debetas, užsienio kreditoriai, valiutos keitykla, valstybės garantija už garantijų instituciją, visiškai decentralizuota PHARE programos ir Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonės įgyvendinimo sistema;

c) akmenų užtvanka, anglies dioksido geologinės saugyklos uždarymas, antifiltracinis ekranas, aplinkos atkūrimo priemonės, atestuotas architektas, atliekų šalinimas į jūrą, augavietė, cheminių medžiagų ir preparatų tiekimas rinkai, daugiabutis namas, didelis anglies dioksido geologinio saugojimo pavojus, dirvos riekė, dozės (koncentracijos) ir atsako (pakitimo) įvertinimas, ežerinė žuvų gaudyklė, fotoabrisas, genetiškai modifikuoto organizmo ar produkto saugos kontrolė, griežtai saugoma rūšis, hidrometeorologinė prognozė,

individualusis nuotekų tvarkymas, inertinės atliekos, infrastruktūros vystymo schema, kasybos pramonė, klifas, komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimo administravimas, krantotvarka, kremavimo veikla, laisvasis atrankinis miško kirtimas, laivų krovinių liekanos, meristema, naujos cheminės medžiagos, neigiamas poveikis aplinkai, pakuočių vartotojas, pastogė, polimerų šeima, preliminarusis ekogeologinis tyrimas, reintrodukcija, seisminis stebėjimas, sėjinukas, šiltnamio efektą sukeliančios dujos, stebimasis gręžinys, stogo latakas, suinteresuota visuomenė, švarios plėtros projektas, taršos židiny, terasa, ultravioletinė saulės spinduliuotė, urbanistinė erdvė, veja, želdavietė.

Bendras visų kitų ministerijų indėlis – vos daugiau nei 2 000 aprobuotų terminų. Tarp ministerijoms pavaldžių institucijų atsakingai ir produktyviai dirba Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Terminų banke jau aprobuota beveik pusė tūkstančio farmacijos terminų. Tai daugiausia farmacinių formų, vaistų vartojimo būdų, įtaisų ir kt. pavadinimai, pvz.: *ampulė, aplikatorius, ausų lazdelė, bandymą atidaryti parodanti talpyklė, bidonas, burnos ploviklis, dantenų pasta, dantų gelis, dozavimo vožtuvas, farmacinė forma, gargalas (tabletė tirpalui), gimdos kaklelio kanalo gelis, įmirkytasis tamponas, implantacija, implantuojamoji matrica, injekcinis tirpalas užtaise, jontoforezė, kandiklis, koncentratas ir tirpiklis injekciniam ar infuziniam tirpalui, kremas, kriogeninės medicininės dujos, leisti į krūtinkaulį, leisti į tarpslankstelinį diską, mentelė, milteliai ir tirpiklis injekciniam ar odos dūrio testo tirpalui, milteliai šlapimo pūslės tirpalui, pailginto atpalaidavimo granulės paketėlyje, pilvoaplėvės ertmės tirpalas, skrandyje neiri kietoji kapsulė, transderminis purškalas (tirpalas), uždoris, vartoti ant pažeistos vietos, vartoti į užpakalinį episklerinį tarpą, vartoti per burną, žandinė plėvelė. Palyginti nemažai (per 300) terminų yra pateikę ir Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos. Tai policijos veiklos administravimo, operatyvinės veiklos, kriminalistikos, saugaus eismo priežiūros ir kiti terminai, susiję su visuomenės saugumu, pvz.: *agentūrinis metodas, antikvarinė motorinė transporto priemonė, apsauginė signalizacija, balistinis tyrimas, daktiloskopinė kortelė, dalinė asmens krata, didžiausioji leidžiamoji transporto priemonės masė, eismo ribojimas, elektroninė žvalgyba, greitkelis, ieškomas asmuo, įsilaužimo įrankis, kelkraštis, kvapo donoras, mokyklinis autobusas, nepilnamečių reikalų policijos pareigūnas, nestabdomas kortežo judėjimas, nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų situacijų prevencija, oficialus perspėjimas, pasala, pėdsako mikroreljefas, policijos areštinės karcėris, policijos pareigūno kovinis rengimas, slaptoji operatyvinė apklausa, specializuota policijos įstaiga, tarnybinis šuo, tyrimas poligrafu.**

Rekomenduojama, kad aprobuoti teikiami terminai būtų su aktualiausių užsienio kalbų atitikmenimis. Institucijos pačios sprendžia, ar pateikti atitikmenis. Iš 9 056 terminų straipsnių be atitikmenų yra 2 674 straipsniai (apie 30 %). Kituose terminų straipsniuose yra atitikmenų bent viena kalba. Kaip ir galima tikėtis, dažniausiai nurodomi angliški atitikmenys – jie yra 6 092 terminų straipsniuose (apie 67 %). Vokiečių ir prancūzų kalbų atitikmenys nurodomi gerokai rečiau – atitinkamai 2 938 (apie 32 %) ir 2 471 (apie 27 %). Aprobuotų terminų straipsnių su rusų kalbos atitikmenimis yra 1 943 (apie 21 %). Yra galimybė prie terminų nurodyti ir rečiau vartojamų kalbų atitikmenų, tačiau terminus teikiančios institucijos paprastai to nedaro. Tik viename kitame straipsnyje galima rasti ispanų (33), italų (26), lotynų (11), lenkų (9), latvių (7) kalbų atitikmenų. Kadangi, kaip buvo minėta, terminų dažnai ieškoma pagal anglų kalbos atitikmenis, šiems atitikmenims institucijos turėtų skirti daugiau dėmesio. Siektina, kad terminų straipsniai be atitikmenų būtų teikiami kuo rečiau. Būtent pagal atitikmenis galima susieti Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktų terminiją. Be atitikmenų pateikti terminų straipsniai Europos Sąjungos institucijų vertėjams gali būti tiesiog nerandami.

Atskiras klausimas yra atitikmenų parinkimas, jų tikslumas. Terminologijos pakomisė atitikmenų kokybės paprastai nevertina (vertinami tik lietuviški terminai, nors atkreipiamas dėmesys ir į abejotinus atitikmenis), tai – terminų teikėjų atsakomybė. Aprobuotų terminų atitikmenys dažnai imami iš Europos Sąjungos dokumentų, taip pat remiamasi terminų žodynais. Kartais matyti, kad jų apimtis ne visada sutampa, pavyzdžiui, iš Lietuvos teisės akto aprobuoti terminai *traktorių ar variklių pateikimas rinkai* „traktorių ar variklių teikimas rinkai pirmą kartą“, *žemės ūkio techninės priemonės ar variklio eksploatavimo pradžia* „gamintojo ar jo paskirtos trečiosios šalies sumontuotos ir suderintos žemės ūkio techninės priemonės ar variklio panaudojimo pagal paskirtį pirmą kartą data, kuria laikoma jų registravimo arba pateikimo rinkai data“ (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymo „Dėl žemės ūkio ministro 2011 m. kovo 1 d. įsakymo Nr. 3D-171 „Dėl žemės ūkio ministro 2004 m. gruodžio 29 d. įsakymo Nr. 3D-685 „Dėl Žemės ir miškų ūkio traktorių, jų priekabų ir prikabinamųjų mašinų atitikties įvertinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ pakeitimo projektas). Pateikti jų atitikmenys yra atitinkamai: angl. *placing on the market*, vok. *Inverkehrbringen*, pranc. *mise sur le marché* ir angl. *entry into service*, vok. *Inbetriebnahme*, pranc. *mise en service*. Kaip matyti, atitikmenys yra bendresni, nes imami iš direktyvos, pagal kurią rengiamas

lietuviškas teisės aktas. Direktyvos vertime lietuviški terminai taip pat trumpi: „*pateikimas rinkai* – traktoriaus ar variklio pirmas tiekimas rinkai“, „*pradėjimas eksploatuoti* – traktoriaus ar variklio panaudojimas Sąjungoje pirmą kartą pagal paskirtį. Eksploatacijos pradžios data laikoma registracijos arba, jei taikytina, pateikimo rinkai data“ (Europos Parlamento ir Tarybos 2011 m. rugsėjo 14 d. direktyva 2011/72/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2000/25/EB nuostatos dėl traktorių, pateiktų rinkai pagal lankstumo schemą). Terminologijos pakomisės posėdžiuose svarstant ir tvarkant Terminų banko terminus stengiamasi kiek galima suderinti terminus su apibrėžtimis. To derinimo padarinys dažnai būna terminų tikslinimas (ilginimas). Apskritai siekiant trumpumo teisės aktuose matyti polinkis kaip terminus apibrėžti terminų trumpuosius variantus ar net gimininius terminus vietoj rūšinių. Nuo pat Terminų banko kūrimo pradžios tokį teikimą stengiamasi šalinti (nors pasitaiko atvejų, kai terminų patikslinti nepavyksta). Teisės aktų termino ir jo apibrėžties sampratos klausimai verti atskiro tyrimo. Praktika rodo, kad teisės aktų terminai ir jų apibrėžtys (gal net kartais netikslu tai vadinti apibrėžtimis, tai greičiau paaiškinimai) ne visada yra tokio pavidalo kaip mokslo terminai ir apibrėžtys, juoba kad apibrėžčių teikimo moksle ir teisės aktuose tikslas nėra visai tapatus. Moksle paprastai stengiamasi pateikti apibendrintą apibrėžtį, o teisės aktų terminai dažnai apibrėžiami atsižvelgiant tik į konkretaus teisės akto kontekstą. Terminologijos pakomisė teikdama pastabas siekia, kad tiek teisės akto terminas, tiek jo apibrėžtis būtų kiek galima aiškesni ir be konteksto, kad prireikus terminas galėtų būti pavartotas ir kitame teisės akte.

Pirmuosius kelerius Terminų banko kūrimo metus, kai daugiausia dėmesio buvo skiriama galiojančių teisės aktų terminijos inventorizacijai, gana dažnai tekdavo terminų straipsniuose rašyti pastabas, kad nurodytame teisės akte vartojamas terminas keistinas kitu, kad jis yra patikslintas ir (ar) kad jo apibrėžtis yra tikslinta, redaguota. Tokių pastabų kartais parašoma ir dabar, jei svarstomi jau galiojančio teisės akto terminai. Pastabų apie termino ir (ar) apibrėžties keitimą yra penktadalyje aprobuotų terminų straipsnių (per 1 800). Tiesa, pasitaiko, kad terminų straipsnių rengėjai banke pakeičia terminus ar apibrėžtis, bet pastabų neįdeda, taigi pateiktas skaičius galėtų būti net truputį didesnis. Pavyzdžių, kaip buvo pakeisti kai kurie inventorizuoti teisės aktų terminai, pateikiama 6 lentelėje (nemažai nurodytų apibrėžčių taip pat buvo redaguota, tikslinta). Dokumentuose buvusių ir aprobuotų terminų santykiai įvairūs. Matyti lietuvinimo pastangų (pvz., *anosmija* → *kvapo nejutimas*, *kriokonservuota*

sperma → užšaldyta sperma), buvo taisomos kalbos klaidos ar kiti kalbiniai trūkumai (pvz., *ikišauktinio amžiaus jaunuolis* → *ikišaukiamojo amžiaus jaunuolis*, *mėgėjiško sodo teritorija* → *mėgėjų sodo teritorija*), terminai gerinti paisant juos sudarančių žodžių semantikos (pvz., *dvigubas sandėliavimo liudijimas* → *dvidalis sandėliavimo liudijimas*, *pažeisti grūdai* → *sugedę grūdai*), kartais šalintos logikos klaidos (pvz., *ultraaukštos temperatūros pienas* → *ultraaukšta temperatūra apdorotas pienas*), laikytasi tam tikrų terminų sudarymo modelių (pvz., *spermatozoidų judrumas* → *spermatozoidų judris*). Terminai visada taisomi atsižvelgiant į apibrėžtyje pasakytą turinį, siekiant dalykinio tikslumo (pvz., *nendrių cukrus* → *cukranendrių cukrus*, *tarpveislinis hibridas* → *hibridinė veislė*, *žemdirbystės drėkinimo laukai* → *skystųjų organinių trąšų išlaistymo laukas*), taip pat gana dažnai prie termino pridėdama žodžių, kad pagal apibrėžtį jis nebūtų per platus (pvz., *gamintojas* → *civilinių pirotechnikos priemonių gamintojas*). Yra ir tokių taisymų, kai termino forma pasikeičia labai nedaug, pavyzdžiui, atsižvelgiant į turinį padaroma įvardžiutinė forma arba, priešingai, atsisakoma įvardžiutinės formos (*audituojamasis subjektas* → *audituojamas subjektas*, *bulgariškas rūgpienis* → *bulgariškasis rūgpienis*), kartais dėl sklandumo tiesiog pakeičiama žodžių tvarka (pvz., *neturintys gyvenamosios vietos asmenys* → *gyvenamosios vietos neturintis asmuo*). Iš pastarojo pavyzdžio matyti, kad pakeistas ir skaičius – jei įmanoma, jei tai ne kuopinė sąvoka, terminus stengiamasi teikti vienaskaitos forma.

6 lentelė. Su šaltiniuose esančiais terminais nesutampantys aprobuoti terminai (pavyzdžiai)

Aprobuota	Yra šaltinyje	Apibrėžtis	Šaltinis
audituojamas subjektas	audituojamasis subjektas	Viešasis juridinis asmuo, jo padalinys arba padaliniai, jam pavaldus ir (arba) jo valdymo sričiai priskirtas viešasis juridinis asmuo, kurių vidaus auditas atliekamas.	Lietuvos Respublikos finansų ministro 2010 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 1K-175 „Dėl finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymo Nr. 1K-117 „Dėl Pavyzdinės vidaus audito metodikos, Vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių ir Vidaus audito poreikio įvertinimo analizės metmenų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2010, Nr. 64-3169)

Aprobuota	Yra šaltinyje	Apibrėžtis	Šaltinis
bulgariškasis rūgpienis	bulgariškas rūgpienis	Rūgpienis, gaunamas su-rauginus pieną grynomis pieno rūgšties streptokokų ir bulgarinių pieno rūgšties lazdelių (<i>Lactobacillus delbrueckii</i> subsp. <i>bulgaricus</i>) kultūromis.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 3D-165 „Dėl juslinės analizės metodikų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 60-2733)
civilinių pirotechnikos priemonių gamintojas	gamintojas	Lietuvos Respublikoje įregistruotas juridinis asmuo ar užsienio juridinio asmens filialas, turintis Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka išduotą licenciją gaminti civilinės pirotechnikos priemonės.	Lietuvos Respublikos civilinių pirotechnikos priemonių apyvartos kontrolės įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2002, Nr. 62-2496; 2004, Nr. 53-1790)
cukranendrių cukrus	nendrių cukrus	Kristalinis disacharidas, gaunamas ekstrahuojant cukranendres.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. lapkričio 3 d. įsakymas Nr. 3D-597 „Dėl Pašarinių žaliavų tiekimo į apyvartą taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 163-5961)
dvidalis sandėliavimo liudijimas	dvigubas sandėliavimo liudijimas	Iš dviejų dalių – sandėliavimo liudijimo ir įkeitimo liudijimo – sudarytas nuosavybės teisę patvirtinantis dokumentas, kuriuo suteikiama teisė disponuoti sandėlyje saugomomis prekėmis.	Lietuvos Respublikos licencijuotų sandėlių ir sandėliavimo dokumentų įstatymas (Žin., 2002, Nr. 74-3139)
gyvenamosios vietos neturintis asmuo	neturintis gyvenamosios vietos asmenys	Asmuo, kuris neturi gyvenamosios patalpos arba kuris dėl objektyvių priežasčių įstatymo nustatyta tvarka negali deklaruoti gyvenamosios vietos.	Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (Žin., 1998, Nr. 66-1910; 2004, Nr. 80-2834)

Aprobuota	Yra šaltinyje	Apibrėžtis	Šaltinis
hibridinė veislė	tarpveislinis hibridas	Selekcininko patvirtinta pirmoji karta, gauta su kryžminus iš dviejų kryžmadulkių veislių elitinės sėklos išaugintus augalus.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 3D-464 „Dėl žemės ūkio ministro 2000 m. rugsėjo 29 d. įsakymo Nr. 274 „Dėl Privalomųjų kokybės reikalavimų javų sėklai“ pakeitimo“ (Žin., 2005, Nr. 118-4280)
ikišaukiamoji amžiaus jaunuolis	ikišaukstinio amžiaus jaunuolis	Karo prievolinkas (vyras) nuo 16 iki 19 metų.	Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymas (Žin., 1996, Nr. 106-2427)
kvapo nejutimas	anosmija	Jautrumo kvapo dirgikliams nebuvimas. Gali būti visiškas arba dalinis, nuolatinis arba laikinas.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2003 m. balandžio 17 d. įsakymas Nr. 3D-165 „Dėl juslinės analizės metodikų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 60-2733)
mėgėjų sodo teritorija	mėgėjiško sodo teritorija	Pagal žemėtvarkos projektą arba kitą teritorijų planavimo dokumentą sudaryta, teisės aktu sodininkų bendrijai skirta teritorija, suskirstyta į individualius sodo sklypus ir bendrai naudojamą žemę.	Lietuvos Respublikos sodininkų bendrijų įstatymas (Žin., 2004, Nr. 4-40)
skystųjų organinių trąšų išlaistymo laukas	žemdirbystės drėkinimo laukai	Laukas, skirtas skystoms organinėms trąšoms (srutom, nuotekom, skystoms organinėms atliekoms, skystajam dumblui) išlaistyti. Išlaistoma nepriklausomai nuo augalų drėgmės poreikio tris ir daugiau kartų per tręšimo sezoną ir (arba) daugiau kaip 300 m ³ /ha (arba t/ha) per metus.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. D1-367/3D-342 „Dėl Aplinkosaugos reikalavimų mėšlui tvarkyti patvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 92-3434)

Aprobuota	Yra šaltinyje	Apibrėžtis	Šaltinis
spermatozoidų judris	spermatozoidų judrumas	Pagal nustatytą metodiką apskaičiuotas judrių spermatozoidų skaičiaus santykis su bendruoju spermatozoidų skaičiumi tiriamame spermos tūryje, išreikštas balais arba procentais.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. lapkričio 29 d. įsakymas Nr. 3D-550 „Dėl Veislinių bulių spermos tyrimo metodų techninio reglamento“ (Žin., 2005, Nr. 142-5140)
sugedę grūdai	pažeisti grūdai	Grūdai, netinkami maišui, pašarams, nes yra supuvę, apkrėsti miltlige, bakterijomis ar dėl kitų priežasčių. Sugedusiais grūdais laikomi ir perkaitę arba per karštai džiovinant sugadinti, taip pat kūlėti grūdai, kurie yra visiškai subrendę ir kurių luobelės yra nuo pilkšvai rudos iki juodos spalvos, o grūdo skerspjūvio plotas – nuo gelsvai pilkos iki rusvai juodos spalvos.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. rugpjūčio 9 d. įsakymas Nr. 3D-471 „Dėl Grūdų priemaišų nustatymo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 126-4542); Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1272/2009, kuriuo nustatomos bendros išsamios Tarybos reglamento (EB) Nr. 1234/2007 įgyvendinimo taisyklės, susijusios su žemės ūkio produktų supirkimu ir pardavimu taikant valstybės intervenciją
ultraaukšta temperatūra apdorotas pienas	ultraaukštos temperatūros pienas	Geriamasis pienas, gautas kaitinant pieną ne trumpiau kaip 1 s ne žemesnėje kaip +135 °C temperatūroje.	2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 853/2004, nustatantis konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus
užšaldyta sperma	kriokonservuota sperma	Nuosekliai pagal technologinius reikalavimus praskiesta, fasuota, atvėsinta ir užšaldyta sperma, laikoma skystame azote.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2005 m. lapkričio 29 d. įsakymas Nr. 3D-550 „Dėl Veislinių bulių spermos tyrimo metodų techninio reglamento“ (Žin., 2005, Nr. 142-5140)

Termino tikslumo ir trumpumo kriterijai kartais būna sunkiai suderinami, pirmenybė vis dėlto teikiama tikslumui. Visi aprobuoti 9 056 ter-

minai buvo išanalizuoti pagal žodžių⁴ skaičių, jau iš anksto darant prielaidą, kad dauguma terminų yra sudėtiniai. Analizė parodė (žr. 7 lentelę), kad vienažodžiai terminai pagal dažnumą yra ketvirtoje vietoje – jų yra 925 (apie 10 %). Vyrauja – sudaro trečdalį – dvižodžiai terminai (2 927, apie 32 %), taip pat palyginti daug – ketvirtadalis – yra trižodžių terminų (2 160, apie 24 %), o keturžodžių terminų jau pastebimai mažiau – 1 329 (apie 15 %). Toliau matyti aiškus polinkis – kuo daugiau terminą sudarančių žodžių, tuo tokių terminų mažiau. Penkiažodžių terminų skaičius dar palyginti nemažas (719, apie 8 %), o šešiažodžių jau tik 385 (apie 4 %). Septynis ir daugiau dėmenų turinčių terminų iš viso yra 611 (apie 7 %). Kiek žodžių turinčius terminus jau galima vadinti *daugiažodžiais*, griežtų kriterijų nėra. Straipsnio autorius daugiažodžiais yra vadinęs keturis ir daugiau dėmenų turinčius terminus (Umbrasas 2010: 211), kituose darbuose jau ir tris dėmenis turintys terminai vadinami daugiažodžiais (Džežulskienė 2010: 18; Babickienė 2012: 60). Jei laikysimės pastarosios pozicijos, daugiau nei pusė aprobuotų terminų (5 204, apie 57 %) yra daugiažodžiai.

7 lentelė. Aprobuotų terminų skaičius pagal juos sudarančių žodžių (viršutinė eilutė) skaičių

2	3	4	1	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	18
2 927	2 160	1 329	925	719	385	265	142	86	53	35	12	6	6	3	2	1

Pateikti skaičiai rodo, kad teisės aktuose dažniausiai apibrėžiamos rūšinės sąvokos. Kita vertus, 7 lentelėje yra gana netikėtų duomenų – kai kurie terminai labai ilgi. Ilgiausią aprobuotą terminą sudaro net 18 žodžių – *žemdirbių, miško savininkų, vietos veiklos grupių narių, kitų kaimo gyventojų ir jų konsultantų neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programa „Dokumentas, kuriame nuosekliai išdėstomi teoriniai ir praktiniai mokymo dalykai, reikalingi tam tikroms žemdirbių, miško savininkų, vietos veiklos grupių narių, kitų kaimo gyventojų ir jų konsultantų profesinėms žinioms įgyti“* (Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. lap-

⁴ Skirtingai nei tradicinėje mūsų terminologijoje tarnybiniai žodžiai čia skaičiuojami kaip atskiri dėmenys. Kompiuterinių technologijų laikais formalus skyrimo kriterijus yra patogesnis ir, tikėtina, perspektyvesnis. Beje, tarptautiniame terminologijos standarte į termino žodžių funkciją taip pat neatsižvelgiama – sudėtinio termino (angl. *multiword term*) požymis formalus, tai „terminas, sudarytas iš daugiau nei vienos ženklų eilutės“ (LST ISO 1087-2:2005: 4).

kričio 26 d. įsakymas Nr. 3D-1035 „Dėl žemės ūkio ministro 2009 m. vasario 26 d. įsakymo Nr. 3D-132 „Dėl žemdirbių, miškų savininkų, vietos veiklos grupių narių, kitų kaimo gyventojų ir jų konsultantų neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programų rengimo ir žemės ūkio ministro 2001 m. liepos 12 d. įsakymo Nr. 241 pripažinimo netekusiu galios“ pakeitimo“ (Žin., 2010, Nr. 141-7220)). Ir rašyba (mažąja raide), ir dokumento kontekstas (jame terminas vartojamas ir daugiskaitos forma) rodo, kad tai nėra programos pavadinimas, įvardijama rūšis. Suprantama, toks ilgas terminas (net sunku jį pavadinti terminu) nėra patogus vartoti, todėl dokumente pasidarytas trumpasis variantas *mokymo programa*, tačiau jis pagal pateiktą apibrėžtį negalėtų tikti kaip terminas, būtų per platus. Iš kitų teisės aktų yra apčiuopta ir daugiau susijusių terminų: *traktorininkų mokymo programa*, *žemdirbių neformaliojo tęstinio profesinio mokymo programa*, *žemės ir miškų ūkio veikla užsiimančių asmenų mokymo programa*. Visų apibrėžtyse nurodomos tam tikros konkretybės, pagal kurias sąvokos atskiriamos nuo tiesiog *mokymo programos*. Beje, tokio apčiuopto termino nėra, tačiau jį galima rasti terminų žodynuose. Ten nurodomi patys bendriausi požymiai: „Struktūrinis ir nuoseklus teorinio ir praktinio mokymosi turinio elementų, laiduojančių konkretų išsilavinimą ir (arba) kvalifikaciją ar kompetenciją, aprašymas. Gali būti tam tikros mokymosi krypties, specialybės, profesijos, mokomojo dalyko, modulio ir kt. mokymo programa. Rekomenduojama programos struktūra – mokymosi tikslų (profesinio mokymo – siekiamos kompetencijos), medžiagos, metodų aprašymas, specifinių mokymosi sąlygų apibūdinimas, vadovėlių ir kitos mokymosi medžiagos numatymas, tikslų pasiekimo įvertinimo parametrų apibūdinimas ir kt.“ (AKSTŽ 2008).

Dešimt ir daugiau dėmenų turinčių terminų pavyzdžių pateikiama 8 lentelėje. Šių ir kitų panašių terminų atsiradimo priežastis – tikslumo siekimas, stengimasis kuo geriau perteikti sąvokos turinį. Žinoma, tokie terminai jau balansuoja ant apibrėžties ribos, kartais jų apibrėžtyje pateikiama informacija būna tik šiek tiek išsamesnė. Ilgų – aprašomųjų – terminų radimąsi lemia teisės aktų sąvokų savitumas. Pagal apibrėžtis trumpi terminai nelabai įmanomi.

Kaip jau buvo minėta, teisės aktuose dažnai linkstama vartoti bendresnius terminus, iš esmės tik terminų trumpuosius variantus (ilgojo varianto net nenurodant), nors pagal apibrėžtis jie galėtų būti konkretesni. Terminas pasirenkamas kaip smulkesnių požymių nerodantis sutartinis ženklas, dėmesys sutelkiamas tik į apibrėžtį. Čia daug lemia patogumo kriterijus,

tačiau kaip tada iš terminologijos pozicijų vertinti termino ir apibrėžties santykį? Matyt, reikia ieškoti kompromiso tarp tikslumo ir trumpumo reikalavimų.

8 lentelė. Daugiausia dėmenų turintys aprobuoti terminai (pavyzdžiai)

Terminas (žd. skaičius)	Apibrėžtis	Šaltinis
transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu apdrausta transporto priemonė	10 Transporto priemonė, kuriai galioja transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartis ar kita Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo reikalavimus atitinkanti draudimo sutartis.	Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2007, Nr. 61-2340)
vidutinė mažmeninė žemės ūkio arba maisto produkto kaina kaimo vietovių parduotuvėse	11 Vidutinė pasirinkto žemės ūkio arba maisto produkto kainos tam tikru laikotarpiu reikšmė, gaunama skaičiuojant reprezentatyviosiose kaimo vietovių parduotuvėse užregistruotų tų pačių arba panašių žemės ūkio arba maisto produktų vidutinių kainų aritmetinį vidurkį.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymo „Dėl žemės ūkio ministro 2011 m. gruodžio 27 d. įsakymo Nr. 3D-941 „Dėl Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų turgavietėse ir kaimo vietovių parduotuvėse tyrimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas
paramos pagal PHARE programą ir (arba) Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonę gavėjas	12 Ministerija, kita valstybės institucija ar įstaiga, gaunanti finansinę paramą pagal PHARE programą ir (arba) Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonę.	Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymo „Dėl finansų ministro 2004 m. vasario 6 d. įsakymo Nr. 1K-043 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Europos Sąjungos programų valdymo departamento PHARE programos ir Pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonės koordinavimo vadovo patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas

Terminas (žd. skaičius)		Apibrėžtis	Šaltinis
Nacionaline elektroninių dokumentų ir pranešimų pristatymo sistema siunčiamų dokumentų ir (ar) pranešimų siuntėjas	13	Juridinis ar fizinis asmuo, siunčiantis elektroninius dokumentus ir (ar) pranešimus per Nacionalinę elektroninių dokumentų ir pranešimų pristatymo sistemą.	Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2010 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. 3-617 „Dėl Nacionalinės elektroninių pranešimų ir elektroninių dokumentų pristatymo fiziniams ir juridiniams asmenims, naudojant viešąjį pašto tinklą, sistemos sukūrimo programos ir jos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“
žmonių sveikatai ir (arba) aplinkai pavojingi geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros elementai	14	Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros elementai (pvz., siurblinė), kurie dėl juose sukauptos energijos ir vykstančių procesų gali kelti pavojų žmonių gyvybei, sveikatai, aplinkai ar turtui.	Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas
žuvininkystės produktų gamintojų organizacijų savarankiškas intervencinis žuvininkystės produktų pašalinimas iš rinkos arba perkėlimas į atsargą	15	Intervencinė priemonė, kai 1999 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 104/2000 IV priede nurodyti produktai neparduodami už gamintojų organizacijos vadovaujantis 1999 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 104/2000 24 straipsniu nustatytą mažesnę nei pašalinimo iš rinkos kainą, bet pašalinami iš rinkos arba stabilizuojami ar konservuojami.	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro įsakymo „Dėl žemės ūkio ministro 2005 m. vasario 1 d. įsakymo Nr. 3D-52 „Dėl Intervencinių žuvininkystės produktų rinkos reguliavimo priemonių taikymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ projektas
neteisėtai iš Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teritorijos išvežtos kilnojamosios kultūros vertybės ar kiti kultūros objektai	16	Kilnojamosios kultūros vertybės ar kiti kultūros objektai, išvežti pažeidžiant Lietuvos Respublikos arba užsienio valstybės kilnojamųjų kultūros vertybių ar kitų kultūros objektų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus arba pasibaigus kilnojamųjų kultūros vertybių ar kitų kultūros objektų teisėto laikino išvežimo laikotarpiui negrąžinti į Lietuvą Respubliką arba užsienio valstybę arba išvežti pažeidžiant kitus teisės aktų nustatytus reikalavimus.	Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (Žin., 1996, Nr.14-352; 2008, Nr. 81-3183)

Terminų žodynuose labai ilgi terminai yra visai reti, tačiau negalima sakyti, kad juose tokių terminų nėra. Vis dėlto aprobuotų teisės aktų terminų ir terminų žodynuose teikiamų terminų ilgis aiškiai skiriasi. Jei nagrinėjamų terminų grupių pagal žodžių skaičių santykį palygintume su straipsnio pradžioje minėtame *Terminyne* skelbiamų žodynų terminų grupių pagal žodžių skaičių santykiu, pamatytume akivaizdų skirtumą. Ilgiausi aprobuoti terminai (iš penkių ir daugiau žodžių) sudaro apie 19 %, o *Terminyno* žodynuose⁵ tokių terminų tėra apie 1 %, ilgiausias iš jų sudarytas iš 12 žodžių, pvz.: *mašina su uždarauja aušinimo oru sistema ir išoriniu atskirai sukamu ventiliatoriumi* (11 žodžių), *mašina su uždarauja aušinimo oru sistema ir išoriniu ventiliatoriumi ant mašinos veleno* (12 žodžių), *vienfazis nuosekliojo žadinimo kolektorinis variklis su trumpai sujungta kompensavimo apvija* (10 žodžių) (ETŽ 1999). Kaip anksčiau sakyta, vienažodžių aprobuotų terminų yra apie 10 %, o minėtuose žodynuose vienažodžių terminų straipsniai⁶ sudaro net trečdalį – apie 32 %. Dvižodžių terminų yra atitinkamai apie 32 % ir apie 52 %. Trižodžių ir keturžodžių terminų aprobuota palyginti nemažai (apie 24 % ir 15 %), o *Terminyno* žodynuose jų yra tik atitinkamai apie 12 % ir 3 %. Tikėtina, kad tai aprobuojamų terminų tikslinimo padarinys, Terminų bankas prisidėjo prie teisės aktų terminijos ilginimo.

Terminų bankas daro ir neabejotinai jau padarę poveikį teisės aktų terminijai. Kuriant tokią sistemą atsiveria galimybės susitarti dėl vieno ar kitų sąvokų supratimo, terminų joms parinkimo. Įvairiuose teisės aktuose tie patys terminai (ir sąvokos) gali būti paaiškinti kiek skirtingai. Terminų bankas padeda tai pastebėti. Traukiant terminus į banką sudaromos galimybės specialistų sutarimu kiek galima labiau suvienodinti sampratas ir apibrėžtis arba išsiaiškinus sąvokų skirtynes įvardyti jas skirtingai. Kartu sprendžiami sinonimų reikalingumo ir jų atrankos klausimai. Į Terminologijos pakomisės posėdžius ateinantys įvairių institucijų specialistai susipažįsta su terminologijos darbo specifika, gauna naudingų pastabų ir palaipsniui gerina teisės aktų terminologinę kokybę. Šiuo atžvilgiu galima

⁵ *Terminyne* iš 27 žodynų sukaupiti 298 824 terminų straipsniai. Statistiniai duomenys apskaičiuoti pasinaudojant sistemos paieškos galimybėmis.

⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad tiek šioje terminų bazėje, tiek Lietuvos Respublikos terminų banke žodynų terminų reikšmės teikiamos atskirais straipsniais (tai turi reikšmės statistikai, ypač vienažodžiai terminai dažnai turi ne po vieną reikšmę). Tik tarp aprobuotų Terminų banko terminų straipsnių pasitaiko tokių, kurie apima daugiau nei vieną reikšmę (kartais taip parodomi sąvokų skirtumai teisės aktuose).

teigti, kad Terminų bankas netiesiogiai prisideda prie specialistų ir apskritai visuomenės terminologinio švietimo.

Palyginti su įprasta terminų tvarkyba, kai darbo rezultatas dažniausiai būna terminų žodynai, Terminų bankas atveria kitų galimybių: greitai paskelbti naujus terminus ir prireikus greitai tobulinti, taisyti jau anksčiau paskelbtus. Palyginti su žodynais, elektroninė terminų tvarkyba suteikia ir visiškai naujų, daug didesnių terminų paieškos galimybių. Vis dėlto teisės aktų terminų norminimas kelia ir kitokių sunkumų nei mokslo terminijos tvarkyba ir žodynų leidimas. Žodynų autoriai remdamiesi savo tyrimais ar kartais kalbininkų verčiami gali keisti anksčiau vartotus terminus, įvardyti naujas sąvokas, siūlyti žodyne naujadarus ir tikėtis, kad juos priims tos srities specialistai. Nauji terminai kartais prigyja, o kartais ir lieka negyvi, tik žodynuose užfiksuoti siūlymai. Kitaip yra su teisės aktų, ypač aukštesnio lygmens, pavyzdžiui, įstatymų, terminais. Po jų paskelbimo terminai neišvengiamai patenka į oficialią vartoseną, vėliau į kitus teisės aktus, pavyzdžiui, įstatymų įgyvendinamuosius, ir taip grandinė tęsiasi. Terminai dažnai perrašomi iš vieno dokumentų į kitus ir sustabdyti šitą tėkmę sudėtinga. Specialistai dažnai nenori keisti net ir prastų, bet paplitusių terminų, juoba kad terminų keitimas kartais gali pareikalausiti nemažų ne tik dokumentus rengiančių institucijų, bet ir juos įgyvendinančio verslo išlaidų. Atskira problema – Europos Sąjungos teisės aktų vertimai su įvairios kokybės terminija, kuri perimama ir į nacionalinius teisės aktus. Norint pakeisti šių vertimų terminiją, reikia atlikti sudėtingas procedūras, todėl institucijos to imasi nenoriai. Beveik dešimties metų Terminų banko kūrimo praktika rodo, kad specialistai skirtingai priima siūlymus tobulinti teisės aktų terminiją: vieni į juos žiūri geranoriškai, kiti būna jau iš anksto nusistatę prieš bet kokius keitimus. Vis dėlto kalbinius ir dalykinius termino vertinimo aspektus paprastai suderinti pavyksta, kartais prireikia abiejų pusių kompromisų.

Besinaudojantys Terminų banku žmonės kartais klaidingai įsivaizduoja, kad bankas yra lyg vienas terminų žodynas. Taip nėra. Bankas yra didelė duomenų bazė, į kurią patenka įvairi medžiaga. Žinoma, be aprobuotų ar Valstybinės lietuvių kalbos komisijos rekomendacijose skelbiamų terminų, į banką dedami tik minėtos komisijos įvertinti terminų žodynai, tačiau tokia dideliame duomenų masyve neišvengiama nevienodumų. Pasietaiko, kad skirtinguose žodynuose teikiamos tos pačios sąvokos, tik apibrėžiamos, o kartais net ir įvardijamos kiek skirtingai. Būna ir priešin-

gai – kai kurie terminai ir jų apibrėžtys skirtinguose žodynuose visiškai sutampa. Žinoma, terminų žodynuose pasitaiko ir klaidų, riktų, o daugelio reikiamų terminų tiesiog nėra. Nėra ne todėl, kad į Terminų banką jų neįdėjo Kalbos komisija (kaip kai kas kartais įsivaizduoja), o todėl, kad jų nėra žodynuose ar kituose į Terminų banką dedamuose šaltiniuose. Taigi vartotojas ieškodamas kokio termino Terminų banke ne visada gaus paprastą atsakymą – kartais gali tekti pasirinkti vieną terminą iš kelių, juos įvertinti atsižvelgiant į sritį, šaltinį, paskelbimo laiką ir kt. Nors ir ne be trūkumų, Terminų bankas yra patikimiausias didelis ir vis didėjantis įvairių sričių lietuviškų terminų šaltinis.

IŠVADOS

1. Prieš 10 metų priėmus Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymą terminų tvarkybos reikmėms sukurta valstybinė informacinė sistema ir imta pildyti terminų duomenų bazę, kuri yra ir teisės aktų, ir mokslo terminijos šaltinis. Lietuvos Respublikos terminų bankas pirmiausia veikia kaip bendra valstybės institucijų, kuriose įsteigtos terminijos komisijos, sistema. Jos kūrimo darbą, remdamasi minėtu įstatymu ir jo įgyvendinamaisiais teisės aktais, koordinuoja Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

2. Nuo 2005 m. pradžios, kai į Terminų banką pradėta vesti terminus, iki dabar jame palaipsniui sukaupta jau per 210 tūkstančių terminų straipsnių. Dauguma jų yra iš 36 įvairių sričių terminų žodynų, tačiau vis gausėja kalbiškai ir dalykiškai įvertintų teisės aktų terminų – jau yra per 9 000 (statusas *aprobuotas*). Trečdalis aprobuotų terminų yra žemės ūkio, žuvininkystės ir maisto srities, kuria daugiausia rūpinasi aktyviausiai dirbanti Žemės ūkio ministerijos terminijos komisija. Aprobuoti terminų yra pateikusių 35 institucijos, tačiau kiekybinis jų indėlis į Terminų banką labai nevienodas.

3. Gausėjant Terminų banko duomenims gausėja ir Terminų banko vartotojų, jame vis dažniau ieškoma terminų. 2012 m. užfiksuota apie 700 tūkstančių užklausų, o bendras užklausų skaičius nuo banko kūrimo pradžios jau viršijo 3 milijonus.

4. 2012 m. užklausų duomenys rodo, kad dažniausiai ieškoma lietuviškų ir angliškų terminų, pastarųjų net dažniau. Tai ženklas institucijų terminijos komisijų atstovams, kad anglų kalbos atitikmenims reikėtų skirti deramą dėmesį, juoba kad apie 30 % aprobuotų terminų straipsnių dabar

yra be jokių atitikmenų, todėl Europos Sąjungos teisės aktų vertėjams tie terminai gali būti sunkiai randami arba sunkiai susiejami su kitų kalbų atitikmenimis.

5. Aprobuotų terminų analizė parodė, kad daugiau nei pusė jų (apie 57 %) yra sudaryti iš trijų ir daugiau žodžių, o palyginti nemažai – apie 7 % – net iš septynių ir daugiau žodžių. Vienažodžiai terminai sudaro tik apie 10 %. Tai rodo, kad teisės aktuose dažnai apibrėžiamos rūšinės sąvokos. Kartu matyti pastangos siekti kiek įmanoma didesnio terminų tikslumo. Deja, ilgi terminai yra nepatogūs, todėl dokumentuose dažnai vartojami jų trumpieji variantai.

6. Terminų banko atsiradimas neabejotinai prisideda prie teisės aktų terminijos kokybės gerėjimo. Pirmuoju – teisės aktų terminų inventorizacijos – etapu buvo sutvarkyta nemažai galiojančių teisės aktų terminijos – maždaug penktadalyje aprobuotų terminų straipsnių yra pastabų, kad terminas ir (ar) apibrėžtis Terminų banke pakeisti, patikslinti, redaguoti ir pan. Tuo pasinaudojama rengiant naujas senesnių dokumentų redakcijas. Dabar, kai daugiausia dėmesio sutelkta į teisės aktų projektų terminų svarytumą, terminologų siūlymai teisės aktuose paprastai įgyvendinami iš karto.

7. Nors ir pasitaiko nevienodumų ar kitokių trūkumų, Terminų bankas šiuo metu yra universaliausias ir patikimiausias didelis internetu laisvai prieinamas lietuviškų terminų šaltinis, galintis būti naudingas mokslininkams, redaktoriams, vertėjams ar kitiems su terminija dirbantiems ar ja besidomintiems asmenims.

TEISĖS AKTAI⁷

Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymas (Žin., 2004, Nr. 7-129).

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. N-1 (90) „Dėl Lietuvos Respublikos terminų banko metodikos patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 26-842).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 12 d. nutarimas Nr. 881 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymą“ (Žin., 2004, Nr. 109-4089).

Lietuvos Respublikos Seimo 2005 m. birželio 14 d. nutarimas Nr. X-245 „Dėl Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 metų veiklos ataskaitos“ (Žin., 2005, Nr. 78-2811).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas Nr. 537 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 12 d. nutarimo Nr. 881 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymą“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 67-2530).

Lietuvos Respublikos Seimo 2009 m. rugsėjo 17 d. statutas Nr. XI-415 „Dėl Seimo statuto 135 straipsnio papildymo ir pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 112-4751).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 17 d. nutarimas Nr. 337 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2013, Nr. 43-2112).

⁷ Teikiama chronologiškai.

LITERATŪRA

- AKSTŽ 2008: *Aiškinamasis kvalifikacijų sistemos terminų žodynas*. Rengėjai R. Gatautis, R. Gudauskas, O. Gurskienė ir kt., Vilnius: Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.
- Andžius R., Dagienė V., Meškauskienė S. 2005: Lietuvių kalbos terminų bazės projektavimas ir kūrimas. – *Informacijos mokslai* 34, 201–207.
- Babickienė Z. 2012: Ekonomikos terminų gramatinių ir leksinių variantų sklaida: norma ir realybė. – *Specialybės kalba: gramatika ir logika*. Mokslinių straipsnių rinkinys, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 51–64.
- Džežulskienė J. 2010: Prepozicinė ir postpozicinė modifikacija: trižodžių angliškų ir lietuviškų terminų gretinamoji analizė. – *Kalbotyra* 62(3), 7–21.
- ETŽ 1999: *Elektrotechnikos terminų žodynas*. Rengimo grupė: R. J. Mukulys, V. Aleksa, R. Balsys ir kt. Moksl. red. A. Smilgevičius, S. Žebrauskas, Kaunas: Technologija.
- Ivanauskienė A. 2005: Lietuvos Respublikos terminų bankas. – *Gimtoji kalba* 3, 3–6.
- Ivanauskienė A. 2008: Lietuvos Respublikos terminų bankas: terminijos tvarkybos galimybės ir problemos. – *Specialybės kalba: terminija ir studijos*. Mokslinių straipsnių rinkinys, Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 45–49.
- LST ISO 1087-2:2005 *Terminologijos darbas. Aiškinamasis žodynas*. 2 dalis. *Kompiuterių taikymas* (tapatus ISO 1087-2:2000).
- Meškauskienė S. 2005: Matematikos ir informatikos instituto lietuvių kalbos terminų bazė (Lietuvių kalbos terminynas). – *Pabaltijo tautų terminologijos problemos ir Europos Sąjunga*. Ats. red., sud. A. Aukšoriūtė, Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 89–96.
- Umbrasas A. 2010: *Lietuvių teisės terminija 1918–1940 metais: pagrindinių kodeksų terminai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Urnežiuotė R. 2002: Rengiamas kompiuterinis terminų bankas [pokalbis su dr. V. Černiausku]. – *Gimtoji kalba* 7–8, 20–24.

TERM BANK OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA: 10 YEARS AFTER PASSING THE LAW

Ten years ago for the first time in the history of Lithuanian terminology the ordering of terminology was regulated by law – at the end of 2013 will be the 10th anniversary of the Law of Term Bank. The Term Bank of the Republic of Lithuania (hereinafter “the Term Bank”) created on the basis of this Law is already well known to society as a terminology source which can be freely accessed on the internet (<http://terminai.vlkk.lt>). The Term Bank provides terminology evaluated in respect of language and subject. First of all the Term Bank functions as a common system for state institutions which have terminology commissions. The creation of such a system on the basis of the above mentioned law and other related legal acts is co-ordinated by the State Commission of the Lithuanian Language.

The article reviews the conception of the Term Bank, its legal basis, analyses its structure, content, statistics of queries, etc.

From the beginning of 2005 when the input of terms was started until now over 210 000 term entries were gradually accumulated. The majority of them were taken from 36 dictionaries of various fields, though the number of terms from legal acts is constantly increasing – the Term Bank already contains 9000 of such terms (with the status mark *aprobuotas* (approved)). A third of the terms from legal acts were provided by the Terminology Commission of the Ministry of Agriculture which works most actively. With the number of terms in the Term Bank increasing the number of its users is also growing. In 2012 there were 700 000 queries recorded and the total

number of queries already exceeded 3 million. The data from 2012 shows that users most frequently look for Lithuanian and English terms, for the latter even more frequently. This is a sign for terminology commissions at various institutions that English equivalents should be given proper attention. Currently about 30% of approved term entries from legal acts do not have any foreign language equivalents, therefore the translators of European Union legal acts might have difficulties finding the right terms.

The analysis of approved terms from legal acts shows that more than a half of those terms consist of three or more words and about 7% – of seven or more words. One-word terms make up only 10%. This shows that legal acts frequently define specific concepts. At the same time it shows attempts of terminologists to seek greater accuracy which determines the length of terms. Unfortunately, long terms are not comfortable to use, therefore in documents their shorter variants are frequently used.

The Term Bank undoubtedly contributes to the improvement of the quality of terminology in legal acts. Quite a lot of terms from legal acts in force have been improved at meetings of the Terminology Sub-commission of the State Commission of the Lithuanian Language – one fifth of the approved term entries have comments that a term and (or) its definition in the Term Bank has been modified, made more accurate, edited, etc.

Despite certain inconsistencies the Term Bank is currently the most reliable and universal source of Lithuanian terminology available on the internet which can be useful for scientists, editors, translators and other specialists working with terminology or interested in terminology.

Gauta 2013-10-02

Alvydas Umbrasas
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas alvydas@lki.lt